

Pracovný list ku kapitole:
Arizácia židovského majetku v Nitre

Dokument č. 1:

Okresný úrad v Nitre.

Číslo : 662/1942 prez.

Nitra, dňa 29. apríla 1942.

Predmet : Ustanovenie dočasného
dozoru.

V ý m e r :

Na základe vládneho nariadenia č. 39/1939 Sl. zák. na hospodárstvo Artura F i s c h e r a, z Hornej Kráľovej ustanovujem dočasný dozor a za dočasného dozorca až do odvolania menujem p. Jána Š e v č o v i č a , poľnohospodárskeho asistenta župného úradu v Nitre.

Dočasný dozorca je povinný o pomeroch na statku podávať mesačnú zpravu štátnej obvodnej úradovni pre pozemkovú reformu v Bratislave a odpis tej zprávy predložiť poľnohospodárskemu oddeleniu župného úradu v Nitre.

Na statku má si všímať najmä toho, či sa zadržiava správny osevný postup, či sú role riadne hnojené, či sa chová dostatočný počet dobytku, či sú zamestnávateľom dodržiavané predpisy zákonov ohľadne pôžitkov a bytov zamestnancov, či sa hospodárske budovy udržujú v riadnom stave a vôbec má skúmať, či sa na statku riadne hospodári a keď zistené závady vlastník poťažne nájomník na zakročenie dočasného dozorca neodstráni, má to dočasný dozorca hlásiť vyššie uvedeným úradom.

Vlastník, poťažne nájomník statku je povinný dať dočasnému dozorcovi všetky informácie potrebné k výkonu jeho funkcie. Dočasný dozorca je povinný o okolnostiach zistených v jeho funkcii zachovať úradné tajomstvo. Dočasný dozorca vykonáva svoju funkciu len za hotové výlohy, ktoré mesačne účtuje, účet na preskúmanie priamo predkladá štátnej obvodovej úradovni pre pozemkovú reformu v Bratislave. Takto schválený účet uhradí majiteľ poťažne nájomníci statku.

Proti tomuto výmeru možno sa behom 15 dní počítaných odo dňa doručenia cestou okresného úradu v Nitre odvolať, ale odvolanie v smysle § 7. cit. vlád. nar. nemá odkladného účinku.

O tom upovedomujem :

- 1) Arthura Fischera, hospodára v Hornej Kráľovej
- 2) Jána Ševčoviča, poľnohospodárskeho asistenta žup. Úradu v Nitre

3) Štátnu obvodovú úradovňu pre pozemkovú reformu v Bratislave

4) Poľnohospodárske oddelenie župného úradu v Nitre s tým, aby podalo návrh na odvolanie tých doč. dozorcov o ktorých zistí, že svoju funkciu riadne nevykonávajú.

5) Notárskemu úradu v Močenku.

Na stráž !

Okresný náčelník

Dokument č. 2:

Okresný úrad v Nitre.

Obvodný notariát v Močenku, okres Nitra

Číslo 157/1942 prez. Močenok, dňa 15. septembra 1942.

Predmet: Fischer Artúr Hornia Kráľová,
Útek do cudziny; zaistenie hnuteľností

.....

K číslu: - - z 10. IX. 1942

Prílohy: -

P á n u

O k r e s n é m u n á č e l n í k o v i

v N i t r e .

- - - - -

Na vaše nariadenie zo dňa 10. IX. 1942 hlásim, že Žid Artúr Fischer, nájomca statku v Hornej Kráľovej, sa skutočne z obce vzdialil s celou rodinou, avšak smer jeho úteku nie je tunajším úradom známy. Útek do Maďarska je púhym dohadom.

Byt a celý majetok zanechal v Hornej Kráľovej a aké veci si vzal so sebou, určiť nemožno. V byte za prítomnosti vládneho komisára, žandárstva a dočasného správcu, ako aj veliteľa HG previedol som dnes domovú prehliadku a súpis zanechaných nehnuteľností. Súpis nemohol som dokončiť, pretože v skladišti je nasťahovaný štátny správca židovských majetkov, poťažne jeho stály zamestnanec. Správca nebol prítomný a musí byť predvolaný na niektorý iný deň, cieľom otvorenia bytu a prenesenia hnuteľností do zaistených izieb. Stane sa tak ešte tohto týždňa.

V zaistených hnuteľnostiach nenašla sa žiadna drahocennosť, ale len obyčajné veci dennej potreby.

Na stráž!

Ved. notár v. r.

Dokument č. 3:

Prevod poštátneho domového majetku.

Číslo: 14/671/1943.
K 336

V Nitre dňa 5. apríla 1943.

Predmet: Izidor Goldberger a manž. Rod. Fanny Starková,
Židovské podnikové nehnuteľnosti v Nitre,
Kocelovo nám. č. 1 prevod na Jozefa Kumeckého
V Nitre - zrušenie dočasnej správy.

V ý m e r .

Na základe rozhodnutia Ústredného hospodárskeho úradu v Bratislave zo dňa 1. apríla 1943 II-D-4686/1-1943, ktorým nariaďuje sa prevod židovských nehnuteľností, slúžiacich na prevádzku podniku a zapísaných v pozemoknižnej vložke čís. 267 kat. územia Nitra pod A.I. rad. č. 1,2,3 parc. č. 1540, 1541, 1544 patriace právom vlastníckym Izidorovi Goldbergerovi a manželke rod. Fanny Starkovej v rovnakom pomere, na prenájomateľa Jozefa Kumeckého - zrušujem dočasnú správu, ktorá bola uvalená na nehnuteľný domový majetok Izidora Goldbergera a manž. v Nitre, [REDACTED] * rozhodnutím Ústredného hospodárskeho úradu v Bratislave čís. 11680/III.3-1940 a dočasného správcu Jozefa Kumeckého v Nitre zprostňujem funkcie dočasného správcu s okamžitou platnosťou a prikazujem mu, aby na správcovstvo sa vzťahujúce písomnosti a tiež vyúčtovanie ku dňu 1. apríla 1943 vyhotovil a predložil tie do 8 dní na môj úrad na preskúmanie.

D ô v o d y:

Ústredný hospodársky úrad v Bratislave nariadil podnikové nehnuteľnosti prepísať, previesť na prejímateľa Jozefa Kumeckého a zrušiť uvalenú dočasnú správu domového majetku.

O tom upovedomujem:

1. Jozefa Kumeckého, prejímateľa a súčasne aj doč. správcu v Nitre.
2. Obecný úrad v Nitre.
3. Daňovú správu v Nitre.
4. Daňový úrad v Nitre.
5. Izidora Goldbergera a manž. v Nitre.
6. Ústredný hospodársky úrad v Bratislave.

* Údaje boli anonymizované autormi.

ZDROJ: Archív Múzea a pamätníka Yad Vashem, Izrael.

Dokument č. 4:

ÚSTREDNÝ HOSPODÁRSKY ÚRAD

Číslo: 8428-III-1940

v Bratislave dňa 4. IV. 1941.

Predmet: Židovský podnik

G l ü c k Izidor, pekárstvo,
Ujlak pri Nitre.

Likvidácia.

Rozhodnutie.

- I. Na základe § 5 pism. a) nar. č. 303/1940 Sl. z. o židovských podnikoch nariaďujem likvidáciu židovského podniku:
G l ü c k Izidor, pekárstvo,
U j l a k pri Nitre.
- II. Podmienky a spôsob likvidácie určujem odchyľne od predpisov platných o pokračovaní pri likvidácii, nasledovne:
 1. Majiteľ (držiteľ) podniku je povinný úplnú likvidáciu celého podniku (hlavný závod, vedľajšie závody, sklady, predajne dielne, výrobné atď.) vykonať v neprekročiteľnej lehote do.....15.....dní od vyhlásenia obsahu tohto rozhodnutia v Úradných novinách. Uplynutím tejto lehoty zaniká živnostenské oprávnenie menovaného Žida (židovského sdruženia). Okresný úrad – Mestský notársky úrad nech vedie likvidačnú lehotu v patrnosti a po jej uplynutí nech odoberie držiteľovi živnostenský list (koncesnú listinu) a nech zánik živnostenského oprávnenia zaznačí v živnostenskom registri, o čom nech upovedomí príslušné úrady a organizácie. a Ú. H. Ú. v Bratislave.
 2. Po vyhlásení tohto rozhodnutia nesmú sa robiť ani prijímať nové objednávky na tovar alebo práca v tomto podniku.
 3. Nariadená likvidácia neoprávňuje držiteľa podniku k verejnemu oznamovaniu výpredaja, ale ani k výkonu likvidácie na spôsob výpredaja.
 4. Držiteľ podniku je povinný zariadiť všetko tak, aby uplynutím likvidačnej lehoty zanikli pri tomto podniku všetky také znaky, z ktorých by sa mohlo predpokladať, že predmetný podnik (závod) je ešte v prevádzke.
 5. Držiteľ podniku je povinný hneď upovedomiť o tomto nariadení likvidácie všetkých zamestnancov.
 6. Držiteľ podniku nech ihneď oznámi zákazníkom s väčšími objednávkami, že tie sa už nemôžu pre nariadenú likvidáciu realizovať.
 7. Povinnosti držiteľa podniku voči veriteľom zostanú nedotknuté aj po prevedení nariadenej likvidácie.

8. S podnikovými nehnuteľnosťami a s vecnými právami smie držiteľ podniku nakladať len pri zachovaní predpisov nar. č. 304/40 Sl. z. a ďalších.

Tento výmer je konečný, opravný prostriedok proti nemu nie je prípustný a tvorí vykonateľný exekučný titul.

...

predseda Morávek v. r.

Dokument č. 5:

Jeho Excelencia

Slovutný pán Alexander M a c h

Minister vnútra

B r a t i s l a v a .

Vec: Terezia Szabová, obchodníčka
v Nitre žiada o vyšetrenie
arizačnej záležitosti.-

Terezia Szabová má v Nitre menší obchod s krátkym a pleteným tovarom. Podala si na župný úrad v Nitre žiadosť o 100 % zarizovanie židovského obchodu Maxa Gratzingera, nitrianskeho obchodníka toho istého odboru.- okresný úrad ju na odporúčanie HSLS menoval do spomínaného obchodu za dôverníčku /dekrétom č. 1349/1940 prez./ Župný úrad však menoval za dočasnú správkyniu tamže Hildu Kiššovú.

Kiššová je Češka, jej muž je obchodvedúcim u fy Křenek v Nitre. Pretože len teraz prišla z Protektorátu, nemôže dostať ani živnostenské oprávnenie. Vzдор tomu, že jej žiadosť bola podaná neskôršie a že koná v dorozumení so židom bola jej žiadosť priaznive a skôr vybavená než žiadosť Terezie Szabovej.-

Prosím, aby Ústredný hospodársky úrad vyšetril, prečo bola Hilde Kiššovej daná prednosť pred mojou matkou, ktorá má muža invalida a tri nezaopatrené deti.-
Vopred ďakujúc za objektívne posúdenie tejto záležitosti zostávam

s pozdravom: N a s t r á ž !

A. František Szabo v. r.
posl. práv, Bratislava,
Svorádov.

Bratislava dňa 8. nov. 1940

Dokument č. 6:

PREZÍDIUM ŽUPNÉHO ÚRADU V NITRE

1.977 O. 16. decembra 1940.
Szabo A. František, Bratislava,
Ponos proti Hilde Kiššovej.-
K číslu: 4913-S/1940

Pánu

ministrovi vnútra

v B r a t i s l a v e.

Dovoľujem si úctive predložiť sťažnosť A. Františka Szabova proti Hilde Kiššovej a moju zpravu.-

Terezia Szabová podala arizačnú žiadosť dňa 23. augusta 1940 pod číslom 14.301/II-1940 u župného úradu v Nitre.- Hilda Kiššová podala svoju žiadosť dňa 19. septembra 1940 pod číslom 16.345/II-1940.-

Dobrovzdanie a doporučenie obvodného sekretariát HSLŠ v Nitre pre Szabovú bolo prajné, ale pre Kiššovú ešte s doľžkou, že má prednosť pred všetkými inými uchádzačmi.- Na základe tejto relácie moj predchodca sám vybavil a podpísal výnos, ktorým Kiššová bola menovaná po Szabovej dočasným správcom obchodu žida Gratzingera.-

Szabová má ináč riadnu vlastnú obchodnú živnosť v Nitre na Hlinkovej ul. č. 23.

Konečne rozhodnutie patrí Ústrednému hospodárskemu úradu.- Spisy sa nachádzajú u Ústredného hospodárskeho úradu v Bratislave.- Spis Szabovej bol tam predložený dňa 18. októbra 1940 pod čís. 14.301/II-1940 a Kiššovej pod číslom 16.345/II-1940 dňa 18. októbra 1940.-

Dovoľujem si ešte úctive poznamenať, že manžel Kiššovej je bratom majora duch. sl. (duchovnej služby - doplnili autori) Kišša, prideleného ministerstvu národnej obrany.-

N a s t r á ž!

Ž u p a n:

Dokument č. 7:

p. prednosta II. odd.

Zistite mi bezpečne, pre akú príčinu bola daná prednosť Kišovej pred Szabovou?
Referovať!

16. XII. 1940 župan

Referát!

Dl'a mojej evidencie Terezia Szabová podala arizačnú žiadosť dňa 23. aug. 1940 pod číslom 14301/II-1940 u župného úradu, Hilda Kissová dala 19. sept. 1940 pod číslom 16345/II-1940. Ak sa dobre pamätám, u oboch bolo priložené dobrovzdanie obvodného sekretariátu HSL'S v Nitre, pri Szabovej odporúčanie, pri Kišovej odporúčanie s prednosťou pred všetkými inými uchádzačmi. Preto sa na to pamätám, lebo to bol zvláštny prípad, ktorý som i tajomníkovi Paučovi, alebo Slovákovi spomenul a doktorý z nich hovoril, že nemajú žiadneho prehl'adu, komu už doporučenie vydali. Pod číslom 16375/II-1940 (dátum zaznačený nemám) bola dočasnou správkynou ustanovené samým pánom županom Dr. Dudášom (tieto veci na môj referát vybavoval i podpisoval sám dl'a pripojeného vzorca pán župan Dr. Dudáš). Spisy sa nachádzajú u Ústredného hospodárskeho úradu v Bratislave a síce obe išly dňa 18. októbra 1940, Szabovej pod číslom 14.301/II.1940, Kišovej pod č. 16.345/II-1940.

16/XII.1940.

prednosta II. oddelenia

Otázky a úlohy:

Prečítajte si dobové dokumenty a pokúste sa odpovedať na otázky:

1. Na základe prečítaných dokumentov sa pokúste zrekonštruovať život Artura Fischera z Veľkej Kráľovej počas druhej svetovej vojny. Ako sa k nemu správal štát a čím to zdôvodňoval? Ako by ste zhodnotili prístup štátu k osobe Artura Fischera z etického a občiansko-právneho hľadiska?
2. Definujte pomer medzi Jozefom Kumeckým a Izidorom Goldbergerom na podklade dokumentu č. 3, a to pred a po vydaní výmeru. Ako sa ich pomer zmenil? K akému právnemu aktu došlo na základe výmeru? Aké boli možnosti obrany Izidora Goldbergera pred rozhodnutím štátnej inštitúcie?
3. K akému skutku došlo na základe výmeru vydanom Ústredným hospodárskym úradom v Bratislave v prípade Izidora Glücka? Aké možnosti obrany pred rozhodnutím štátneho úradu mal v tomto prípade Izidor Glück v porovnaní s Arturom Fischerom v dokumente č. 1?
4. Kto bol pod výmer vydaný Izidorovi Glückovi podpísaný? Zistite viac o tejto osobe.
5. O čo žiadal František Szabo v liste adresovanom ministrovi vnútra Alexandrovi Machovi? Čo znamená arizovať? Na čo sa Szabo odvolával pri snahe o zvrátenie rozhodnutia štátnej inštitúcie? Čo bolo reálnym dôvodom zamietnutia žiadosti Terézie Szabovej? Kto musel podporiť žiadosť o arizáciu zo strany oboch uchádzačiek? Dôkazom akej činnosti sú odpovede kompetentných úradníkov na list Františka Szaba?

